

Nr 250.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex; given Stockholms slott den 8 maj 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande angående de av föredragande departementschefen förordade grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex och anför därvid följande.

Alltsedan 1920-talets början ha löneförhållandena för statstjänstemännen m. fl. utmärkts därav, att avlöningen till sin storlek gjorts i viss mån beroende av växlingarna i de allmänna levnadskostnaderna. För detta ändamål har lönen kompletterats med ett särskilt, till förändringarna i de allmänna levnadskostnaderna på visst sätt anknutet tillägg (dyrtidstillägg,

rörligt tillägg, kristillägg). En liknande rörlighet i fråga om förmåner-
nas storlek kännetecknar de statliga pensionsförhållandena. Även vissa and-
ra^a av staten reglerade ekonomiska förmåner bestämmas mer eller mindre
automatiskt efter levnadskostnadsutvecklingen.

Beräkningar angående de allmänna levnadskostnaderna verkställas av so-
cialstyrelsen kvartalsvis. Resultatet av beräkningarna registreras i två index-
serier, avsedda att visa de aktuella levnadskostnaderna i jämförelse med
dels levnadskostnaderna i juli 1914, dels de genomsnittliga levnadskostna-
derna under år 1935. Av indextalen, som fastställas av Kungl. Maj:t, beteck-
nas det, vilket ingår i 1935 års serie, såsom levnadskostnadsstalet.

Vid indexberäkningen ha hittills bland levnadskostnaderna medtagits de
direkta och indirekta skatter, som beräknats träffa en familj med den
sammansättning, inkomst och förbrukning, som den s. k. indexfamiljen
representerar. I princip ha å andra sidan medräknats även de socialpoli-
tiska förmåner, som samma familj antagits komma i åtnjutande av. Sist-
nämnda förmåner ha dock hittills merendels varit av sådan art att hänsyn
till dem kunnat tagas endast i mindre mån. Vid beräkningarna ha sålunda
i huvudsak beaktats blott sådana i varupriserna ingående förmåner som
rabatter och generella subventioner. Från och med kvartalsskiftet mars/
april 1947 medräknas även det uppskattade värdet för indexfamiljen av fri
skolmateriel och fria skolmåltider, och efter införandet av kontanta barn-
bidrag i samband med den statliga inkomstbeskattningens omläggning har
hänsyn tagits även till barnbidragen.

De teoretiska invändningar och praktiska svårigheter, som det angivna
förfaringssättet kan föranleda, ha vid olika tillfällen uppmärksamrats. Sär-
skilt har medräknandet av de direkta skatterna varit föremål för kritik.
Å ena sidan har det framhållits, att en avsiktligt företagen lindring av
skattetrycket icke borde motverkas genom att tillika medföra en lönesänk-
ning, och å andra sidan har det ansetts i princip oriktigt, att en höjning
av skattesatserna kan medföra höjning av penninglönerna. Ur en annan
synpunkt har framhållits, att både skattetrycket och den utgiftsminskning,
som bereddades genom socialpolitiska förmåner, så avsevärt växlade olika in-
komsttagare emellan, att indextalen bleve vida mindre representativa och
därför mindre lämpade att läggas till grund för en allmän reglering av löner
och pensioner, om vid indexens beräkning togs hänsyn till skatter och
socialpolitiska förmåner, än om dessa lämnades utanför beräkningarna.

Frågan om tillskapandet av en rensad levnadskostnadsindex berördes av
1942 års indexkommitté i dennas betänkande den 13 februari 1943 angäen-
de levnadskostnadsindex (SOU 1943: 8, s. 12 f.). Kommittén diskuterade
möjligheten av en långtgående indexrensning, innebärande att den levnads-
kostnadsstegring, som förorsakats av t. ex. höjda importpriser eller på
grund av missväxt höjda priser på jordbruksprodukter, icke skulle få re-
sultera i någon motsvarande uppgång i indextalet. Emellertid uttalade sig
kommittén för att socialstyrelsen även i fortsättningen skulle ha att i form

av indexberäkningar leverera ett så fullständigt material som möjligt, varvid rensning av indexen icke skulle ske. Samtidigt betonade likväl kommittén värdet av en indexanalys, som lämpligen borde ske i form av olika rensade indextal utvisande levnadskostnadsstegringen bortsett från t. ex. subventioner, rabatter, stegringen av importpriserna, i den mån dennas verkningar kunde med någon grad av noggrannhet fastställas, o. s. v. Ingenting hindrade, att lönepolitiken i fortsättningen anknötes till en sådan rensad index, konstruerad och beräknad under de intresserade parternas kontroll.

I viss anslutning härtill har socialstyrelsen sedan år 1943 publicerat två olika indextal med år 1935 som bas. Förutom den ursprungliga serien har nämligen beräknats en rensad index, som angivits såsom en serie utan direkta skatter. I denna rensade index ha även de fria skolfrukostarna och den fria skolmaterielen eliminerats. Däremot ha icke livsmedelsrabatterna utslutits. Orsaken till denna olika behandling av socialpolitiska förmåner är av teknisk natur och grundar sig sålunda icke på en bedömning i sak. Fria skolfrukostar och fri skolmateriel ha räknats som minuspost vid skattepostens kalkylering, medan effekten av livsmedelsrabatterna fått påverka livsmedelsposten; när skatteposten eliminerats, ha skolfrukostarna och skolmaterielen automatiskt utslutits, medan rabatterna icke berörts av rensningen. Den rensade index, som publiceras, är sålunda rensad från direkta skatter och *vissa* sociala förmåner.

Någon principiell omläggning av beräkningssättet i fråga om det indextal, som är av betydelse för storleken av statstjänstemännens löner m. m., har emellertid icke kommit till stånd. Detta torde delvis ha berott därpå, att olägenheterna av det nuvarande förfarandet icke i högre grad framträtt, så länge skattepostens förändringar icke i större utsträckning avvikit från förändringarna av levnadskostnaderna i övrigt.

Sistnämnda förhållande torde också ha utgjort anledningen till att frågan om en ändring i metoderna för indexberäkningen icke upptogs till närmare behandling vid de mellan 1945 års lönekommitté och tjänstemännens huvudorganisationer förda förhandlingarna angående allmän lönereglering; lönekommittén uttalade härom endast, att kommittén ville förorda att, om ändringar ansåges böra vidtagas i de grunder som dittills tillämpats för indexberäkningarna, detta skedde först efter det förhandlingar i ämnet förts med representanter för tjänstemannakåren.

Nämnas må, att indexen för mars 1946—den tidpunkt, efter vilken de för statstjänstemän m. fl. gällande nya lönerna (grundlönebeloppen förhöjda efter 6 procent) närmast äro avvägda — voro 154 med och 150 utan skatter. Intill årsskiftet 1946/47 förelåg ännu ingen större skillnad mellan indextalen med respektive utan skatter; indextalen utgjorde för december 1946 157 respektive 154.

De svårigheter, som det hittillsvarande beräkningssättet innefattar, aktualiserades vid införandet av källskatteuppbörden. Källskattens införande, som beaktades första gången vid beräkningen kvartalsskiftet mars/april

1947, inverkade på levnadskostnadstalet i höjande riktning med över 5 enheter i 1935 års serie, trots att skattesatsen var oförändrad; höjningen betingades av den inkomststegring, som indexfamiljen beräknades ha fått under de sista två åren, ungefär motsvarande höjningen i den allmänna lönenivån under den tidrymd, varmed skattens eftersläpning minskats genom källskatten. Det må nämnas, att omsättningsskattens borttagande beräknades vid samma tillfälle ha inverkat sänkande med ett par enheter mera än det samtidiga bortfallet av vissa subventioner inverkat höjande. Index-talen utgjorde för mars 1947 162 med skatter och 154 utan skatter.

Under våren 1947 förelåg vidare anledning uppmärksamma, att ett genomförande av de då för riksdagen framlagda förslagen om ändringar i inkomstbeskattningen och om införande av kontantbidrag för barn komme att medföra ytterligare svängningar i lönenivån i händelse av en fortsatt automatisk anpassning av löneläget efter indextal, beräknade under hänsynstagande till skatter och socialpolitiska förmåner.

Erinras må härvid till en början om att anordningen med en viss automatisk anpassning av avlöningen efter levnadskostnadsutvecklingen i princip bibehållits inom det nya lönesystem, som för statstjänstemän m. fl. skulle träda i tillämpning den 1 juli 1947. Härom må nämnas följande.

Vid den allmänna löneregleringen avvägdes i första hand lönebeloppen under beaktande av löneutvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden fram till andra kvartalet 1946. De på så sätt avvägda lönebeloppen skulle emellertid vara rörliga såväl nedåt som uppåt. Av olika skäl valdes härvid en sådan anordning, att med utgångspunkt från sagda primärt bestämda lönebelopp samt levnadskostnaderna i mars 1946 fastställdes lägre grundlönebelopp, vilka skulle anses gälla vid en viss lägre levnadskostnadsnivå. Grundlönebeloppen fastställdes så, att de jämte 6 procents rörligt tillägg uppgingo till förut nämnda belopp, och de skulle anses gälla vid levnadskostnader motsvarande $\frac{100}{110}$ av dem, som förelågo i mars 1946. För åvågbringande av lönerörligheten skulle härefter gälla följande.

Såsom underlag för den automatiska lönerörligheten skulle tjäna kvartalsvis sammanställda uppgifter om de allmänna levnadskostnaderna. Förändringar i dessa skulle registreras på en ny, för ändamålet upprättad indexskala. De levnadskostnader, som på skalan skulle betecknas med talet 100 och som skulle representera den basnivå, i förhållande till vilken de vid olika tillfällen föreliggande levnadskostnaderna skulle angivas, skulle på sätt av det anförda framgå vara $\frac{100}{110}$ av dem, som gällde under andra kvartalet 1946 eller, närmare bestämt, av levnadskostnaderna i mars 1946. Med hänsyn till att talet 100 på den nya skalan icke direkt representerade levnadskostnaderna under en viss tidsperiod — utan $\frac{100}{110}$ av sådana levnadskostnader — skulle talen på den nya skalan icke betecknas som levnadskostnadstal utan med termen *pristal*.

Då pristalet utvisade ökning i förhållande till basnivån med 4 enheter eller mera, skulle lönen höjas med 3 procent för varje hel mångfald av 4 vartill ökningen uppginge. Om pristalet, efter att ha uppvisat sådan ökning, åter nedginge, skulle dock lönen höjas efter oförändrat procenttal, så länge pristalet överstege närmast lägre mångfald av 4. Dessa regler skulle likväl icke medföra rätt till höjning av lönen efter högre procenttal än 18, motsvarande pristalet 124. Det lönebelopp varå höjning finge beräknas begränsades till 1 200 kronor i månaden.

Det förutsattes kunna bli föremål för särskilt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, om höjning skulle ske med högre belopp eller även i annat fall än i det föregående angivits.

Bestämmelser av nyss angivna innebörd ha meddelats i 4 § statens löneplansförordning. Med avseende å eventuella levnadskostnadsförändringar mellan mars 1946 och löneregleringens ikraftträdande den 1 juli 1947 föreslog 1945 års lönekommitté, att bestämmelserna skulle tillämpas som om de varit gällande från och med andra kvartalet 1946 och som om under nämnda kvartal pristalet utgjort 110 och rörligt tillägg utgått efter 6 procent.

Under våren 1947 beräknades överslagsvis den sammanlagda verkan av skattereformen och barnbidragen för indexfamiljens del komma att innebära en ökning av den behållna inkomsten med omkring 500 kronor; om dittillsvarande beräkningsmetoder fortsättningsvis tillämpades, skulle detta motsvara en sänkning av levnadskostnadsstalet i 1935 års serie med 12—14 enheter och en sänkning av pristalet med 8—10 enheter. Om ifrågavarande reformers inverkan på index icke vid samma beräkningstillfälle motvägdes av prisändringar i stigande riktning, skulle de medföra en allmän sänkning med lägst 3 och högst 6 procent av de nyreglerade lönerna och pensionerna, alldeles oavsett om reformerna i de individuella fallen medfört ekonomiska fördelar eller eventuellt nackdelar för tjänstemännen. Det förutsågs vidare under våren 1946, att pristalet — beräknat enligt dittills tillämpade metoder för levnadskostnadsberäkningen — vid kvartalsskiftet juni/juli 1947 komme att klart uppnå den nivå, där en höjning av månadslönerna enligt löneplansförordningen med 12 procent skulle erhållas, och det betraktades som möjligt att pristalet vid beräkningen i september eller i vart fall i december 1947 skulle överstiga den nivå, där 15 procents förhöjning erhöles. Därefter skulle vid beräkningen för mars 1948 följa den förut omnämnda, av skattesänkning och barnbidrag betingade sänkningen i pristalet — vilken dock till en mindre del syntes bli dämpad genom bortfallet av vissa rabatter — med ty åtföljande lönesänkning med 3 eller 6 procent.

För undvikande av de svängningar i lönebeloppen, som sålunda skulle följa av en automatisk indexreglering, ansågs böra övervägas att vidtaga åtgärder antingen för bortrensning av direkta skatter och socialpolitiska föråmånur ur index eller också för fastställande av löner och pensioner utan hänsynstagande till indexförändringarna under den övergångsperiod, som budgetåret 1947/48 representerade. Med hänsyn till de vanskliga problem, som en övergång till nya grunder för indexberäkning då skulle innefatta, ansågs en lösning enligt det senare alternativet vara att föredraga; därvid beaktades, att representanter för statstjänarkartellen, statstjänstemännens riksförbund och tjänstemännens centralorganisation vid förda förhandlingar uttalat sig emot att man — vid ett bibehållande av automatisk rörlighet — redan från och med budgetåret 1947/48 skulle övergå till ändrade grunder för indexberäkningarna.

I enlighet härmed har i stället genom statsmakternas beslut (prop. 1947: 300; r. skr. nr 442) för innevarande budgetår genomförts en avkoppling av

sambandet mellan löner och levnadskostnader. Enligt övergångsbestämmelse till statens löneplansförordning träda bestämmelserna i 4 § förordningen i kraft den 1 juli 1948, såvida ej Kungl. Maj:t och riksdagen annorlunda särskilt besluta. För innevarande budgetår har procenttalet 12 fastställts att läggas till grund för höjning av månadslön m. m. enligt löneplansförordningen.

I skrivelse den 15 april 1948 har *socialstyrelsen* redogjort för resultatet av verkställd beräkning av levnadskostnadsindex för mars 1948 och i samband därmed uttalat sig för att tyngdpunkten i fortsättningen lägges på en index, vari varken skatter eller sociala förmåner ingå. Styrelsen har framhållit, att de huvudindex i 1914 och 1935 års serier, som innefatta skatter och sociala förmåner, enligt de nu företagna beräkningarna minskat, trots att åtskilliga prishöjningar inträffat sedan december 1947. Angivna förhållande berodde på att de allmänna barnbidragen tillkommit. Hänsyn hade tagits för dessa bidrag vid indexberäkningarna, enär vissa andra sociala förmåner redan förut inräknats i indexen och då barnbidragen ersatt de hittillsvarande barnavdragen i statsbeskattningen. Eftersom betydelsen av barnbidragen direkt varierade med antalet barn, komme de indextal, som inkluderade skatter och sociala förmåner, att bli dåliga mätare på den genomsnittliga levnadskostnadsutvecklingen. I detta läge syntes enligt styrelsens mening tyngdpunkten i fortsättningen böra läggas på en index, vari varken skatter eller sociala förmåner inginge. Eftersom vissa avtal fortfarande vore knutna till serien med skatter och sociala förmåner, syntes dock tills vidare även denna index böra redovisas.

För egen del anser jag, att en övergång nu bör ske till en index beräknad utan hänsyn till skatter och socialpolitiska förmåner. De invändningar, som ur såväl teoretiska som praktiska synpunkter gjorts mot den hittillsvarande beräkningsmetoden, synas mig motivera en dylik åtgärd. Såsom av det föregående framgår, kunna befogade invändningar redan ur statistisk synpunkt göras mot att vid levnadskostnadsberäkningarna medtaga skatter och socialpolitiska förmåner, eftersom dessa faktorer och förändringar i fråga om dem göra sig gällande på helt olika sätt för olika inkomsttagare; skiljaktigheterna göra sig ej endast gällande olika lönelägen emellan utan även mellan olika inkomsttagare i samma löneläge med hänsyn till familjens storlek m. m., och en index, som inkluderar direkta skatter och socialpolitiska förmåner, blir därför knappast tillräckligt representativ för de allmänna levnadskostnaderna. Av än större betydelse äro emellertid de praktiska verkningar, som uppkomma, därest löner och pensioner till sin storlek göras beroende av en dylik indexberäkning. Såsom i det föregående framhållits måste det anses olämpligt, om en avsiktligt företagen minskning eller ökning av det direkta skattetrycket till sin effekt motverkas genom att penninglönerna sänkas respektive höjas. Det motsvarande gäller för det fall, att socialpolitiska förmåner tillskapas för att bereda utgiftslindringar; det kan i sådant fall knappast anses rimligt att av sådan anledning en löne-

sänkning kommer till stånd. Det må framhållas, att de svängningar i levnadskostnadstalen och därmed även i lönenivån, som kunna uppkomma i följd av det nu tillämpade beräkningssättet, äro betydande, eftersom skatter och sociala förmåner upptaga ett förhållandevis stort utrymme inom konsumtionsbudgeten för den s. k. indexfamiljen. De här påtalade olägenheterna av det nuvarande systemet innefatta bland annat också, att man för ett bedömande av frågor av skatte- och socialpolitisk natur är nödsakad att i stor utsträckning göra en förhandsbedömning av vilka ändringar i lönenivån, som därav följa, och huru en lösning, som eljest anses lämplig, kommer att med hänsyn därtill verka vid den praktiska tillämpningen; detta förhållande är givetvis ägnat att komplicera behandlingen av de skatte- och socialpolitiska frågorna.

Vid bedömandet av frågan om en indexrensning bör uppmärksammas, att den indexserie, som socialstyrelsen sedan år 1943 publicerat som en serie utan direkta skatter, därjämte innefattat bortrensning av vissa men ej alla sociala förmåner, i det att effekten av livsmedelsrabatterna fått påverka livsmedelsposten. Sedan numera livsmedelsrabatterna bortfallit, äger frågan om beräkningssättet härvidlag icke aktualitet, såvitt angår beräkningen av levnadskostnaderna för framtiden; däremot blir det, i händelse lönerna från ingången av nästkommande budgetår eller från senare tidpunkt åter göras automatiskt rörliga efter levnadskostnaderna, av betydelse huruvida basnivån för pristalen bestämmas på grundval av en rensad index av den typ socialstyrelsen hittills tillämpat eller av en index, vid vars beräkning även livsmedelsrabatternas verkan eliminerats. Vilken metod som härvid tillämpas kan därjämte bliva av betydelse för bedömande av det sätt varpå levnadskostnadsutvecklingen mellan mars 1946 och den tidpunkt, då automatisk lönerörlighet återinföres, skall inverka på statstjänstemännens rörliga tillägg. Bortses tills vidare härifrån, bör emellertid i princip gälla, att ur indexen för framtiden böra elimineras verkningarna av ej endast direkta skatter utan även sociala förmåner av olika slag, även de kontanta barnbidragen. Att här göra någon skillnad mellan olika förmåner torde icke vara möjligt eller lämpligt. Av detta ställningstagande följer, att det icke skall vara öppet för diskussion huruvida en viss social förmån skall medräknas eller ej.

I efterföljande tabell ha sammanställts indextal i 1935 års serie (utan avrundning) dels vid tillämpning av det beräkningssätt, som hittills lagts till grund för de officiella levnadskostnadstalen, dels enligt socialstyrelsens rensade index — vid vilkas beräkning hänsyn tagits till livsmedelsrabatter — dels ock vid en beräkning med uteslutande av direkta skatter och samtliga sociala förmåner. Av de anförda siffrorna framgår det tidigare omnämnda förhållandet, att en mera avsevärd skillnad mellan indexen uppkommit först vid källskatteuppbördens införande; denna skillnad har gjort sig gällande först vid beräkningen för mars 1947. Vidare framgå av tabellerna de skiljaktigheter mellan de olika indexserierna, som sammanhånga med omläggningen av den direkta statsbeskattningen och införandet av kontanta barnbidrag.

Kol. 1	Kol. 2	Kol. 3	Kol. 4	Kol. 5	Kol. 6	Kol. 7	Kol. 8	Kol. 9	Kol. 10
År och månad	Index med 1935 = 100			Pristal (efter avrundning) som svara mot index i kolumn			Procenttal för förhöjning av lönen vid tillämpning av 4 § statens löneplansförordning å pristal enligt kolumn		
	Index med direkta skatter och sociala förmåner	Av socialstyrelsen hittills publicerad rensad index	Jämväl från rabatter rensad index						
	2	3	4	5	6	7			
Bastal	140·16	136·34	138·47	100	100	100	—	—	—
1946 mars	154·18	149·97	152·32	110	110	110	6	6	6
juni	155·53	151·45	153·79	111	111	111	6	6	6
september	155·33	151·34	153·70	111	111	111	6	6	6
december	157·44	153·61	155·95	112	113	113	9	9	9
1947 mars	162·24	154·12	156·47	116	113	113	12	9	9
juni	165·96	155·08	157·42	118	114	114	12	9	9
september	168·16	157·56	159·91	120	116	115	15	12	9
december	169·07	157·93	160·26	121	116	116	15	12	12
1948 mars	163·95	163·43	163·43	117	120	118	15	15	12

I tabellen ha även införts siffror utvisande de olika pristal, som framkomma från och med mars 1946, alltefter den av förut nämnda indexserier i 1935 års skala, som tages till utgångspunkt för beräkningen. Såsom förut nämnts skola med pristalet 100 betecknas $^{100}/_{110}$ av levnadskostnaderna i mars 1946. Dessa sistnämnda levnadskostnader erhålla i 1935 års skala inom förutnämnda tre serier respektive indextalen 154,18, 149,97 och 152,32, varför pristalet 100 kommer att motsvaras av respektive 140,16, 136,34 och 138,47 i 1935 års serier. Dessa olika bastal medföra i förening med det olika sätt, varpå levnadskostnaderna efter mars 1946 utvecklats sig enligt de olika beräkningsgrunderna, att, om löneplansförordningens bestämmelser om automatisk anpassning av lönerna efter levnadskostnaderna skulle ha tillämpats under innevarande budgetår, den procentuella förhöjningen av grundlönebeloppen skulle ha blivit olika stor, alltefter beräkningssättet av levnadskostnadsutvecklingen. Ifrågavarande procenttal ha jämväl angivits i tabellen. Av dem framgår att procenttalet skulle ha utgjort, vid tillämpning av det hittillsvarande beräkningssättet 12 under tredje kvartalet 1947 och 15 därefter, vid tillämpning av de beräkningsgrunder, som innefattas i den hittills publicerade rensade indexen, 9 under tredje kvartalet 1947 och 12 därefter samt vid tillämpning av en från direkta skatter och samtliga sociala förmåner rensad index 9 under senare halvåret 1947 och 12 därefter, allt för tiden till och med första kvartalet 1948. Det kan alltså konstateras att, såvitt angår denna tid, det hittillsvarande beräkningssättet skulle ha varit förmånligast för tjänstemännen och att det sistnämnda beräkningssättet skulle ha varit minst förmånligt för dem. Numera är emellertid läget annorlunda. Från och med innevarande kvartal ha nämligen serierna utvecklats sig på olika sätt. Det med tillämpning av hittillsvarande metod beräknade pristalet ut-

visade för mars 1948 en nedgång från 121 till 117, vilket emellertid på grund av det rörliga tilläggets trögrörlighet icke skulle ha medfört någon sänkning av procenttalet 15. Därest socialstyrelsens rensade indextal lägges till grund för pristalsberäkningen, steg däremot pristalet i mars 1948 från 116 till 120, vilket skulle ha medfört en höjning av procenttalet för det rörliga tillägget från 12 till 15. Om slutligen beräkningssättet med bortrensning av direkta skatter och samtliga sociala förmåner tillämpas, finner man att pristalet i mars 1948 stigit från 116 till 118; detta skulle icke ha medfört någon höjning av procenttalet för det rörligt tillägget utöver 12.

Vid övergången till en från direkta skatter och samtliga sociala förmåner rensad index synas starka skäl tala för att även pristalets bas grundas på de på samma sätt beräknade levnadskostnaderna i mars 1946. Om övergången till rensad index ägt rum förra året hade väl knappast funnits anledning att i den rensade serien bibehålla rabatterna och detta skulle säkerligen icke heller ifrågasättas vid ett eventuellt återinförande av rabattsystem. Såsom av det tidigare anförda framgår betyder den ifrågasatta omräkningen av den rensade indexserien en justering endast av bastalet för mars 1946 men inverkar däremot icke på nuvarande indextal i 1935 års serie. Jag torde emellertid få återkomma till denna fråga sedan i det följande omnämnda förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer slutförts.

Det synes önskvärt, att en övergång till den förordade anordningen med en från skatter och sociala förmåner rensad index genomföres snarast möjligt. På sätt socialstyrelsen förutsatt, torde dock indextal i 1914 års och 1935 års serier böra beräknas även med hänsynstagande till direkta skatter och sociala förmåner. Däremot torde det icke vara behövt att på motsvarande sätt publicera dubbla serier av pristal, utan sagda nya indexserie synes böra entydigt erhålla den i det föregående förutsatta innebörden.

Beträffande de praktiska verkningarna av den här föreslagna omläggningen må till en början framhållas, att någon förändring givetvis icke bör ske däri, att löner och pensioner för statstjänstemän m. fl. intill utgången av innevarande budgetår på visst sätt fixerats utan automatisk reglering efter levnadskostnadsindex. Huruvida en återgång till automatisk lönerörlighet bör genomföras med nästa budgetårs ingång synes böra göras till föremål för ytterligare överväganden i samband med förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer; dessa förhandlingar böra äga rum på basis av att den automatiska lönerörligheten, om en sådan skall förekomma, skall regleras efter på en rensad index beräknade pristal. I ett senare sammanhang bör även närmare övervägas vilken inverkan levnadskostnadsutvecklingen bör erhålla på kristilläggens storlek.

Enligt de i statens löneplansförordning och i övrigt meddelade bestämmelserna om automatisk rörlighet av löner och pensioner för statstjänstemän m. fl. ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter angående beräkning av levnadskostnaderna. Med hänsyn till det förevarande spörsmålets principiella betydelse och då en omläggning av beräkningarna på här förordad sätt i vissa lägen kan komma att medföra en kostnads-

ökning för staten, förordar jag emellertid, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens yttrande i ärendet.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen inhämta riksdagens yttrande angående de av mig i det föregående förordade grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Särnmark.